

פרשת "תזריע מצורע" - פשר הקורבנות-הבשורה שבצרעת ויום העצמאות.

ד"ר זאב פרידמן מנכ"ל המרכז הישראלי לאפוטרופסות

גם בפרשות "תזריע מצורע" המאחדות השבת, נמשיך לעסוק בפשר הקורבנות, במשמעויות החברתיות והפעם בדגש למשמעות החברתית והמדינית, בסמיכות ליום העצמאות שיחול השבוע. פרשתנו עוסקת בתופעת הצרעת ומשמעויותיה החברתיות. מקורה של הצרעת באדם המצורע, בהוצאת שם רע על האחר. הבה נבחן זיקתה לשני אירועים מכוננים שיחולו בחודש אייר – יום העצמאות ויום ירושלים. שני אירועים שמביאים עמם בשורה של גאולה, של מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו. שני אירועים הצרובים בתודעתנו, כמעבר משואה לתקומה. אלו הם עשרת ימי תשועה וגאולה, מיום הזיכרון לשואה ולגבורה, ועד ליום הזיכרון לחללי צה"ל ויום העצמאות למדינת ישראל.

נדון בסמיכות השבת והפרשה ליום העצמאות, בדגש לתופעה של הצרעת והמצורע שבפרשתנו ונשאל: האם גם אדם מצורע יכול להביא את בשורת הגאולה?

ניתן לזהות שני תהליכים של גאולה- מיקרו ומאקרו. הראשון, הוא תהליך הגאולה האינדוידואלי אותו עובר המצורע, ממצב של טומאה לעבר מצב של היטהרות, שיש בו בשורה של גאולת הגוף והנפש של האדם הפרטי. השני, הוא התהליך הקולקטיבי של עם ישראל, של שלוש גאולות, שראשיתן בגאולת מצרים, שהיא גאולת הגוף והיא אותה ברית מצרים של ברית הגורל בין הקב"ה לעם ישראל, שביטויה באתוס של היציאה הפיזית והגופנית ממצרים- מעבודות לחירות. בהמשך מופיעה גאולת הרוח, שהיא אותה ברית סיני במתן התורה, של ברית היעוד המעניקה זהות רוחנית לעם ישראל. סיומן של תהליך הגאולות, בגאולת המשילות והריבונות של עם ישראל בארצו, שהיא ברית ערבות מואב שקבעה את ירושת הארץ והישיבה בה.

דומה שיש בחיבור של שני התהליכים הללו, סוג של בשורה. גאולה היא בשורה טובה.

כיצד יתכן לומר שצרעת שנתפסת כדבר שלילי ולא ראוי, יש בה ממד של בשורה ותקווה, שמעניקים יסוד לאופטימיות? כיצד יתכן לומר שהאדם המצורע שנתפס כאדם חריג, מנודה ולא ראוי, יש בכוחו להביא בשורה של גאולה שיש בה עוצמה של תקווה?

בפרשתנו, אנו נוכחים בתהליך הטהרה של נגע הצרעת ושל המצורע, בהקרבת קורבנות, שיש בו מסר של הקרבה וקירבה של הכוהן אל המצורע וגם של המצורע אל עמו ותורתו: "זאת תהיה תורת המצורע, ביום טהרתו: והובא אל-הכהן. ויצא, הכהן, אל-מחוץ, למחנה; וראה, הכהן, והנה נרפא נגע-הצרעת, מן-הצרוע. וצנה, הכהן, ולקח למטהר שתי-צפרים חיות, טהרות; וצנה, הכהן, ושחט, את הצפור האחת..... ואת הצפר החיה, בדם הצפר השחטה, על, המים החיים. והזה, על המטהר מן-הצרעת--שבע פעמים; וטהרו,..... והעמיד הכהן המטהר, את האיש המטהר ואתם: לפני יהוה, פתח אהל מועד. ולקח הכהן את-הכבש האחד, והקריב אתו לאשם..... ושחט את-הכבש, במקום אשר ישחט את-החטאת ואת-העלה מקום הקדש: והעלה הכהן את-העלה ואת-המנחה, המזבחה; וכפר עליו הכהן, וטהר. וידבר יהוה, אל-משה ואל-אהרן לאמר. פי תבאו אל-ארץ כנען, אשר אני נתן לכם לאחזה; ונתתי נגע צרעת, בבית ארץ אחזתכם. ובא אשר-לו הבית, והגיד לכהן לאמר: כנגע, נראה לי בבית. וטבל אתם בדם הצפר השחטה..... וחסא את-הבית--בדם הצפור..... וכפר על-הבית, וטהר. זאת, התורה, לכל-נגע הצרעת, ולנתק. ולצרעת הבגד, ולבית. ולשאת ולספחת, ולבחרת. להורות, ביום הטמא וביום הטהר; זאת תורת, הצרעת." (ויקרא, יד', א-נו').

האם יש בנגע הצרעת ובעיסוק בעבודת הקורבנות של היטהרות המצורע ונגע הצרעת, ממד של בשורה ותיקון?

רש"י לפסוק: "ונתתי נגע צרעת"- בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיים כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן."

יש במילה נגע, גם משמעות של ענג, באותן אותיות, אבל בסדר שונה. יש במילה משבר גם משמעות של מבשר, באותן אותיות, גם בסדר שונה. בשפה הסינית, המילה משבר נכתבת כצרוף של שתי מילים: סכנה + הזדמנות.

הוא אותו רעיון של שבר- לשבור שבר אוכל, בתוך המילה משבר. זאת אותה משמעות מיוחדת גם של אירוע הלידה, כשהילדת יושבת על המשבר, שהוא אותו קו תפר שבין הריון ללידה.

הוא אותו הרעיון- להפוך את הקושי להזדמנות ולהפוך הלימון ללימוןדה.

כיצד המצורע הופך להיות מבשר של בשורה מסוג של גאולה, תיקון, תקווה ובניה?

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

ההפטרה של פרשתנו נותנת תשובה לכך. הסיפור שבהפטרה מחבר את שני התהליכים שצינתי קודם. את תהליך הגאולה האינדודואלי של האדם המצורע, עם התהליך הקולקטיבי של גאולת עם ישראל.

ההפטרה של פרשתנו, מספר מלכים ב', פרק ז', עוסקת באירוע המתרחש בתקופתו של הנביא אלישע. העיר שומרון בירת מלכי ישראל, במצב מלחמה נגד ארם. העיר נתונה במצור כבד וברעב מכפיר. **הכול נראה רע, ייאוש משתרר ואובדת כל תקווה. בתוך הייאוש והחשיכה הגדולה, מבצבצת לה קרן אור של תקווה.** הנביא אלישע מבטיח כי בתוך יום אחד תוצף שומרון באוכל. הנביא סתם ולא פירש.

במצאות קשה זאת, יושבים בשער העיר שומרון ארבעה מצורעים, שכן מצורעים הם אנשים מודרים מהמחנה ומהעיר. גם הם רעבים. במצב של ייאוש, הם מחליטים להסגיר עצמם לאויב למחנה ארם. הם מגיעים למחנה ולהפתעתם, המחנה מלא אוכל, אך ריק מאדם. המצורעים משביעים את רעבונם. אך ברגע זה הם נזכרים באנשי השומרון הנצורים והנתונים ברעב וייאוש. הם אותם תושבי העיר שומרון שהדירו אותם מעירם ומקהילתם. **המצורעים מחליטים לא לנקום באחיהם שהדירו אותם מחוץ למחנה ומחליטים לעשות מעשה ולשמש אנשי בשורה למען אחיהם תושבי העיר שומרון:** "ויאמרו איש אל רעהו, לא כן אנחנו עושים. היום הזה יום בשורה הוא ואנחנו מחשים וחיכינו עד אור הבוקר ומצאנו עוון. **ועתה לנו ונבואה ונגידה בית המלך "** (מלכים ב', ז').

ארבעה המצורעים הם אנשי בשורת הגאולה לתושבי השומרון הנתונים ברעב ועל סף החידלון.

המצורעים אינם דואגים לעצמם, בבחינת את נפשי הצלתי. הם אף לא עושים חשבון עם אחיהם שגרשו אותם מחוץ לעיר. הם אינם נוקמים בהם. המצורעים אינם מתמהמהים. הם מבינים שנועד להם תפקיד היסטורי משמעותי, של מבשרי הגאולה, הישועה, התקווה והתקומה לעם ישראל הנתון במצור בשומרון.

המצורעים הופכים להיות שליחי הנביא אלישע איש האלוקים. הם אלו שאותם בחר הנביא אלישע להיות שליחי האלוקים, לבשר לאחיהם על הגאולה והתקווה ולחולל מציאות מעשית חדשה. הם, כיפתח בדורו וכשמואל בדורו. המצורעים הופכים להיות מבשרי הגאולה למעבר הדרמטי משואה וחידלון לתקומה ובניה.

הציונות אף היא גאולה.

אנו עדים במאות ה 19 וה 20, למנעד על הספקטרום של מבשרי הציונות והגאולה, - הרצל, וולפסון, מקס נורדאו, משה הס, פינסקר, הרב קוק, הרב מוהליבר, הרב קלישר, הרב אלקלעי, הרב ריינס ואחרים.

מבשרי גאולת הציונות, נתפשו לא אחת בעיני אחיהם היהודים, כמצורעים וטמאים. הם אף זכו להתנגדות עזה, לדה לגיטימציה, להחרמה והזרה, על ידי ציבורים בעם ישראל בגולה, ערב השואה.

הרב יואל בן נון בספרו "נס קיבוץ גלויות" (2011), מספר על עוצמת ההתנגדות "למצורעים" מבשרי הציונות: " גם במונקאטש (קודמתה של סאטמר) היה, ושם אמרו: "כתוב בתורה בפרשת ציצית: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם...". "אחרי לבבכם"- זה הרצל (הרץ (באידיש) = לב), "ואחרי עיניכם" - זה הרב קוק (קוק (באידיש) = ראייה)".

במקום אחר בספרו, מספר הרב יואל בן נון: " סיפור נוסף יש לי ממורי ורבי (הרב צבי יהודה הכהן קוק). הוא הציב על השידה בחדרו, את תמונתו של בנימין זאב הרצל, בין תמונותיהם של גדולי הרבנים, מהגר"א ועד אביו הראי"ה קוק.....כשהרהבתי עוז ושאלתי אותו, מה עושה תמונתו של הרצל בין תמונת הרבנים ?, חייד, האריך בהסבריו ,

ולבסוף ענה: " אולי זה לא מוצא חן בעיני מישהו, אבל אותו שלח ד', להתחיל להוציא אותנו מהגלות".

גם המשוררת רחל (1890-1931), שידעה תנ"ך, נדרשת אף היא בשירתה, לסוגיה של המצורעים מבשרי הציונות והגאולה, וקושרת זאת להפטרה של פרשתנו, וכך היא כותבת: "בשכבר הימים האויב הנורא את שומרון הביא במצור. ארבעה מצורעים לה בישרו בשורה. לה בישרו בשורת הדרור. כשומרון במצור - כל הארץ כולה, וכבד הרעב מנשוא. אך אני לא אוהב בשורת גאולה, אם מפי מצורע היא תבוא. הטהור יבשר וגאל הטהור, ואם ידו לא תמצא לגאול, אז נבחר לי לנפול ממצוקת המצור, אור ליום בשורה הגדול". הנה נרקמת לה לכאורה קואליציה, בין חסידי מונקאטש, לבין רחל המשוררת החילונית. אך אין כמוהו לחשוד בציוניותה ואהבת ארץ ישראל של רחל. שירה של המשוררת רחל נותח על ידי חוקרי שירה וספרות, באופן רב אנפין ומגוון- מדוע רחל כתבה את מה שכתבה ומה הייתה המשמעות של השיר מבחינתה.

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

שמעתי מהרב יוקי מאיר אחייני היקר, ששמע מהרב דני שילה ששמע מאורי מילשטיין ההיסטוריון הצבאי ובנה של אחייניתה של רחל המשוררת, ששירה זה של רחל אודות ארבעת המצורעים, הוא שיר תיגר שנכתב בעקבות המשא ומתן בימים ההם, בין תנועת העבודה לבין התנועה הרוויזיוניסטית, שהייתה שנואת נפשה של רחל ושבעיניה הם נתפסו כמצורעים והם לא היו ראויים בעיניה להביא הגאולה והתקומה של מדינת ישראל. מעניין אם רחל הייתה כותבת בנחרצות שירה זה, אם הייתה חיה כיום בפרספקטיבה היסטורית בחלוף השנים.

דומה שהתשתית הקלוקלת החברתית של הוצאת שם רע המביאה לצרעת, באה לידי ביטוי אצל יחידים וגם תנועות, כדוגמת חסידי מונקאטש ואף רחל, בשלילתם בהוצאת שם רע לכל מי שנראה בעיניהם כמבשר בשורה שאיננו מבית גידולם.

פרשתנו והפטרנה בחודש אייר חודש גאולת התקומה של עם ישראל בארצו ובמדינתו, בסמיכות ליום העצמאות, מציבות לנו מראה, על בשורת הגאולה והציונות, שמבשריה הם אנשים הנתפסים "כמצורעים" בעיני אחרים. שכן אנו נוטים לא אחת, לראות ולתפוס רק את חיצוניותו של המצורע, אנו רואים רק את הנגע החיצוני, אבל ממעטים או נמנעים, לנסות לראות ולהתבונן בפנימיות של האדם הנתפס כמצורע. אולי דווקא הפנימיות של האדם המצורע, היא המרחב הנקי הטהור והאמיתי, שיש בו כנראה את האנרגיה הראויה, להביא את הבשורה האמיתית, לחולל את השינויים ההיסטוריים, ככלי לשליחות האל לשנות את פני ההיסטוריה. אנו נוטים לא אחת בחיי היום יום, להיות שיפוטיים ושטחיים ולתייג אנשים רק על פי המעטפת החיצונית ושיוכם החברתי הדתי והפוליטי. אנו נוטים להכניס אנשים לתוך מגירות של זהויות שטחיות שיפוטיות וטוטליות, באופן בינרי, כמו למשל, דתי ולא דתי או ימני או שמאלני. כאילו אין משהו באמצע. איננו מנסים פעמים לחדור ללב האדם ולנפשו מעבר לקליפה והניראות החיצוניים. לא פעם קורה לנו שדווקא אותו אדם שלא האמנו בו ולא נתנו לו כל סיכוי, דווקא הוא זה המחולל והמשפיע.

ראוי להיזכר בדבריו של פרופ' ישראל אלדד שייב (1910-1996) שאמר: "95% מהאנשים עושים היסטוריה ורק 5% מהאנשים עושים היסטוריה". או במילים אחרות, 95% שיושבים על הטירבונות והיציעים ומשיאים עצות ברטוריקה ורק 5% הם אותם השחקנים על המגרש שעושים ופועלים במעשים ומביאים לתהליכי שינוי.

בחודש אייר שבו היינו עדים לנס קיבוץ גלויות ולתקומת מדינת ישראל, משואה לתקומה ולאיחודה של ירושלים בירתנו הנצחית, בחודש זה אנו מצפים לגאולה השלמה ולביאת המשיח. כך גם רבי יהושע בן לוי, כפי שמסופר במסכת סנהדרין, דף צח' ע"א, נדרש לאתר את מבשר הגאולה בדמותו של המשיח, על ידי כך שכרד את גורלו בחולי צרעת. הוא מוצא את המשיח יושב בפתח העיר רומי, שוכן בקרב חולי צרעת. אז אם המשיח יאותר בקרב המצורעים, אז למה מבשרי הציונות התקומה והגאולה אינם יכולים לבוא אף הם מקרב "המצורעים".

ספר ויקרא העוסק בעבודת הקורבנות וגם בפרשתנו, מחייבים אותנו להעמיק בפשר ההקרבה והקורבנות הרבים שתבעה מעמנו גאולתנו תקומתנו וקוממיותנו, על מנת להגיע יותר ויותר לקירבה למימוש חזון גאולתנו, של תקווה בת שנות אלפיים של נפש יהודי הומיה להיות עם חופשי בארצנו- ארץ ציון וירושלים.

חג עצמאות שמח – תחי מדינת ישראל